Nr 122.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag angående ändring i vissa delar av lagen den 8 november 1912 (nr 277) om avlösning av vissa frälseräntor, m. m.; given Stockholms slott den 26 februari 1937.

Under åberopande av bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll vill Kungl. Maj:t härmed föreslå riksdagen att

dels antaga härvid fogade förslag till

1) lag angående ändring i vissa delar av lagen den 8 november 1912 (nr 277) om avlösning av vissa frälseräntor; och

2) lag om upphörande av vissa frälseräntor,

dels ock bifalla det förslag i övrigt, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

Under Hans Maj:ts

Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

K. G. Westman.

Förslag
till
Lag
angående ändring i vissa delar av lagen den 8 november 1912 (nr 277) om avlösning av vissa frälseräntor.

Härigenom förordnas, att *dels* 10 § första stycket, 12 § andra stycket och 19 § andra stycket lagen den 8 november 1912 om avlösning av vissa frälseräntor skola upphöra att gälla, *dels* i 10 § andra stycket samma lag[1] efter orden »Har ansökning» skola insättas orden »om avlösning», *dels ock* 1—5, 7 och 11 §§ samma lag[2] skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives:

1 §.

Frälseränta, som ej efter vad särskilt är stadgat må inlösas för statsverkets räkning, må i enlighet med vad nedan sägs avlösas mot ersättning i penningar, om sådant före den 1 januari 1942 påkallas av kronan, räntans ägare eller ägaren av den fastighet, av vilken räntan utgår.

2 §.

Av ersättningen skall viss del enligt vad i tredje stycket närmare angives gäldas av statsmedel och återstoden förskjutas av statsmedel.

Såsom avbetalning — — — till statsverket.

Den del av ersättningen som gäldas av statsmedel skall utgöra en fjärdedel; dock må högre bidrag utgå i den mån så erfordras för att det belopp, fastighetens ägare skall årligen erlägga såsom avbetalning och ränta å förskjutet belopp, icke må överstiga vad han är skyldig att för varje år utgiva såsom frälseränta, med beräkning efter vad i 9 § sägs av värdet å årlig förmån som utgår i annat än penningar.

3 §.

Ärende angående avlösning av frälseränta upptages av Konungens befallningshavande i det län, där fastigheten är belägen.

I fråga om avlösning av frälseränta företrädes kronan av kammaradvokatfiskalsämbetet. Ämbetet åligger att påkalla avlösning av frälseränta, som finnes upptagen i taxeringslängd eller varom ämbetet eljest vinner kännedom och som kan antagas vara av beskaffenhet att böra avlösas enligt denna lag.

---

[1] Senaste lydelse av 10 §, se SFS 1929: 165.
[2] » » » 4 §, » » » »

Gör annan än kammaradvokatfiskalsämbetet ansökning om räntans avlösning, foge vid ansökningen:

1) bevis, att sökanden äger räntan eller fastigheten, samt uppgift å ägaren i förra fallet av fastigheten och i senare fallet av räntan,

2) för sökanden tillgängliga upplysningar om räntans tillkomst och de i räntan ingående förmåner, samt

3) gravationsbevis angående räntan.

4 §.

Då ansökning — — — och inteckningsprotokollen.

Konungens befallningshavande skall ock från kammarkollegiet inhämta de upplysningar, som äro för kollegiet tillgängliga och äga betydelse för prövning av ansökningen, samt, där avlösningen påkallats av kammaradvokatfiskalsämbetet, införskaffa uppgift å räntans och fastighetens ägare ävensom gravationsbevis angående räntan.

5 §.

Finnes frälseräntan vara av beskaffenhet att kunna avlösas, give Konungens befallningshavande dem av kammaradvokatfiskalsämbetet samt ägarna av fastigheten och räntan, vilka ej äro sökande, tillfälle att yttra sig över ansökningen. Har sådan egendom blivit av en till annan överlåten, må ansökningen, innan nye ägaren sökt lagfart, med laga verkan delgivas förre ägaren.

Är ägare av fastigheten eller av räntan å okänd ort eller så fjärran, att han ej kan bevaka sin rätt, förordne, på anmälan av Konungens befallningshavande, rätten i den ort, där fastigheten är belägen, god man enligt vad om god man för bortovarande är i lag stadgat.

7 §.

Råder ej tvist huruvida skyldighet att utgiva frälseränta föreligger, och har mellan parterna träffats överenskommelse, vilka förmåner skola anses i räntan ingå, eller har eljest av part därom meddelad uppgift, som delgivits motpart, av denne lämnats obestridd, då varde, därest ej Konungens befallningshavande finner räntans innehåll vara oskäligt högt upptaget och ej heller fordringsägare, som i 6 § avses, bestritt överenskommelsen eller den meddelade uppgiften, räntan bestämd i enlighet därmed. Vinnes ej, enligt vad nu är sagt, enighet om räntans innehåll, skola, om icke någon av parterna det bestritt, de ränteförmåner, som utgå för år, beräknas efter medeltalet av de belopp i penningar eller persedlar, med vilka räntan utgått under de tio åren närmast före det denna lag trätt i kraft.

Har tvist yppats, huruvida skyldighet att utgiva frälseränta föreligger, eller kan eljest räntan ej bestämmas efter vad i första stycket sägs, hänvise Konungens befallningshavande sökanden att efter stämning å motparterna samt kända fordringsägare, som i 6 § avses, vid domstol föra talan till styrkande

av räntans tillvaro eller de i räntan ingående förmåner. Vill motpart själv stämma, stånde det honom fritt.

11 §.

Möter ej hinder mot bifall till ansökningen, skall Konungens befallningshavande genom utslag fastställa ersättningen och föreskriva från och med vilket kalenderår frälseräntan skall upphöra att utgå; skolande där ej förhållandena till annat föranleda, tiden för räntans upphörande bestämmas till ingången av kalenderåret närmast efter det utslaget vunnit laga kraft. Konungens befallningshavande give ock i utslaget tillkänna vad fastighetsägaren har att iakttaga i fråga om erläggande av ränta och avbetalning å det belopp statsverket förskjuter.

Denna lag skall träda i kraft dagen efter den då lagen, enligt därå meddelad uppgift, utkommit från trycket i Svensk författningssamling.

Förslag
till
Lag
om upphörande av vissa frälseräntor.

Härigenom förordnas som följer:

Frälseränta, som är förenad i samma ägares hand med den fastighet varav räntan utgår och ej besväras av sökt eller beviljad inteckning, skall omedelbart upphöra.

Frälseränta, som enligt vad därom är särskilt stadgat kan inlösas för statsverkets räkning och vars inlösen icke påkallats före den 1 januari 1940, skall upphöra från och med nämnda dag.

Frälseränta, med avseende varå lagen den 8 november 1912 om avlösning av vissa frälseräntor är tillämplig och vars avlösning icke påkallats före den 1 januari 1942, skall upphöra från och med sistnämnda dag.

Denna lag skall träda i kraft dagen efter den då lagen, enligt därå meddelad uppgift, utkommit från trycket i Svensk författningssamling.

Genom lagen upphäves lagen den 12 april 1935 (nr 102) om upphörande av vissa frälseräntor.

Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 22 januari 1937.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WESTMAN, WIGFORSS, MÖLLER, LEVINSON, SKÖLD, NILSSON, QUENSEL, FORSLUND.

Chefen för justitiedepartementet, statsrådet Westman, anmäler efter gemensam beredning med chefen för finansdepartementet fråga om *ändrade bestämmelser rörande avlösning av vissa frälseräntor m. m.*

Föredraganden anför:

»Frälseräntor finnas av två olika slag, skattefrälseräntor och frälseskatteräntor. De förra hava uppkommit därigenom att kronan till någon enskild överlåtit sin rätt till den från ett skattehemman utgående räntan. De senare åter hava tillkommit på så sätt att ägare av frälsehemman antingen avhänt sig jordäganderätten till hemmanet med förbehåll om rätt att för sig och efterkommande åtnjuta viss ränta av hemmanet eller ock, ehuru mindre vanligt, med bibehållande av jordäganderätten till annan upplåtit viss ränta av hemmanet. Skattefrälseräntorna äro följaktligen med hänsyn till sättet för sin uppkomst av offentligrättslig natur, oaktat de på grund av överlåtelsen från kronan blivit föremål för privaträttsliga förfoganden. Frälseskatteräntorna däremot äga jämväl med hänsyn till sitt ursprung privaträttslig karaktär.

I lagstiftningen har redan tidigt gjort sig gällande en strävan att förena frälseräntorna med jorden. Till detta mål syftar såväl den i 4 kap. 5 § jordabalken stadgade rätten för ägare av frälseränta att lösa till sig den av räntan besvärade jorden, då denna säljes utom börd, som den lösningsrätt vid räntans försäljning utom börd, vilken enligt förordningen den 21 mars 1835 tillkommer jordens ägare. Till någon avsevärd minskning av frälseräntornas antal torde dessa bestämmelser dock ej hava lett.

Sedermera hava emellertid vidtagits andra, mera effektiva åtgärder, varigenom frälseräntorna till största delen upphört. Enligt särskilda författningar har sålunda statsverket åtagit sig att, med viss begränsning, *inlösa* skattefrälseräntorna, varvid inlösta räntor, i likhet med annan grundskatt till staten, anses såsom helt avskrivna. Vidare hava genom särskilda lagar av den 8 november 1912 meddelats bestämmelser, enligt vilka frälseräntor, som icke äro inlösningsbara, kunna bringas att upphöra antingen genom *avlösning* eller genom räntans *sammanläggning* med den fastighet varav räntan utgår.

Stadganden rörande inlösen och avlösning av frälseräntor m. m.

Bestämmelser om *inlösen av frälseräntor* hava meddelats i förordningarna den 11 september 1885 (nr 55) och den 2 juni 1911 (nr 73) samt i kungörelserna den 8 april 1927 (nr 96) och den 10 juni 1932 (nr 197). Genom förstnämnda förordning bestämdes, att de räntor å skattefrälsehemman, vilka genom köp, byte eller gåva kommit från kronan i enskild persons eller verks, menighets eller inrättnings ägo och icke blivit med jordäganderätten förenade, finge, i mån som vederbörande ränteägare därom framställde anbud, inlösas för statsverkets räkning. Till en början begränsades härvid den tid, inom vilken ränteägare hade att framställa anbud om räntans inlösen, till ett år från förordningens datum. Denna tid blev emellertid gång efter annan förlängd och utsträcktes jämlikt förenämnda kungörelse den 10 juni 1932 till utgången av år 1935. I det ursprungligen uppställda villkoret för inlösen, att räntan icke blivit förenad med jordäganderätten, gjordes genom förordningen den 2 juni 1911 ändring såtillvida, att inlösen förklarades kunna ske utan hinder därav att räntan vid något tillfälle före den 1 april 1911 varit förenad med jordäganderätten. I 1927 års kungörelse meddelades föreskrifter angående inlösningsprisets beräknande. Syftet med 1885 års förordning var i främsta rummet, att jordägare, som hade att till enskilda utgiva räntor vilka med hänsyn till sitt ursprung kunde sägas vara av grundskattenatur, skulle komma i åtnjutande av förmåner motsvarande dem vilka följde av den allmänna grundskatteavskrivningen. För att detta syfte skall kunna vinnas även i de fall där inlösningsbara frälseräntor icke hembjudas till inlösen, har alltsedan år 1888 medgivits rätt för ägare av skattefrälsehemman att uppbära årlig ersättning av statsmedel för utbetalda räntor. Föreskrifter härom hava meddelats i kungörelsen den 3 februari 1888 (nr 1 s. 3), lagen den 2 december 1892 (nr 106) samt den förut omnämnda förordningen den 2 juni 1911.

Sedan vid en inom finansdepartementet under hösten 1934 verkställd utredning befunnits att ett icke ringa antal inlösningsbara frälseräntor då ännu icke vore inlösta och att det dåvarande inlösningssystemet visat sig otillräckligt för uppnående av det en gång uppställda önskemålet om nämnda frälseräntors snara upphörande, hava vidtagits mera effektiva åtgärder till förverkligande av detta syfte. Genom lag den 12 april 1935 (nr 101) om inlösen av vissa frälseräntor har sålunda bestämts, att inlösen av frälseräntor som nyss nämnts kan påkallas icke blott av ränteägaren utan även av kronan. Inlösen skall enligt lagen påkallas före den 1 januari 1940. Det skall åligga kammaradvokatfiskalsämbetet såsom en tjänsteplikt att å kronans vägnar begära inlösen dels i de fall, där ersättning för gulden frälseränta i enlighet med därom givna författningar utbetalas av statsmedel, dels ock där ämbetet på grund av anmälan av rättsägare eller eljest vinner kännedom om inlösningsbar ränta. I samband därmed utfärdades den 12 april 1935 jämväl lag (nr 102) om upphörande av vissa frälseräntor, varigenom förordnades att frälseränta, som kunde inlösas för statsverkets räkning, skulle, därest inlö-

sen icke påkallats före den 1 januari 1940, upphöra från och med sistnämnda dag. Genom dessa lagbestämmelser lärer vara sörjt för att de inlösningsbara räntorna definitivt komma att upphöra inom närmaste tiden.

Ehuru de skäl som föranlett staten att åtaga sig inlösning av skattefrälseräntor ej ägde tillämpning å övriga frälseräntor — frälseskatteräntor, vilka såsom förut nämnts med hänsyn till sitt ursprung ha privaträttslig karaktär — ansågs emellertid ur andra synpunkter önskvärt att möjlighet beredes till avlyftande jämväl av *icke inlösningsbara frälseräntor*. Sålunda kunde frälseskatteräntor — likaväl som grundskatterna och därmed jämställda skattefrälseräntor — utgöra en olämplig och stundom verkligt betungande börda på de fastigheter som besvärades därav. Härtill kom att frälseräntan alltmer kommit att betraktas såsom ett föråldrat rättsinstitut, vars fortbestånd vore obehövligt med hänsyn till nyare lagstiftning samt olämpligt även i andra hänseenden än nyss berörts. Såsom ett slutligt mål uppställdes därför att frälseränteinstitutet helt avskaffades. I sådant syfte tillkom 1912 års lagstiftning om avlösning av frälseränta och om sammanläggning av frälseränta med den fastighet varav räntan utgår.

Vad först angår *avlösning* stadgas i lagen den 8 november 1912 (nr 277) om avlösning av vissa frälseräntor, att frälseränta, som ej enligt vad därom är stadgat kan inlösas för statsverkets räkning, må avlösas mot ersättning i penningar, om räntans ägare eller ägaren av den fastighet av vilken räntan utgår det begär (1 §). Föremål för avlösning äro således i främsta rummet frälseskatteräntorna. Men även skattefrälseräntor kunna avlösas, därest de efter den 31 mars 1911 varit förenade med jordäganderätten och således ej äro inlösningsbara. Avlösning av frälseränta är dock icke medgiven för det fall att räntan då avlösning begäres är förenad med jorden (19 § första stycket). Som huvudregel gäller att avlösningssumman utgör tjugufem gånger räntans årliga värde (9 §). Med hänsyn till det allmännas intresse av ränteavlösningens genomförande bidrager statsverket med en fjärdedel av ersättningen. Återstående tre fjärdedelar förskjutas av statsmedel. Det förskjutna beloppet jämte ränta därå skall av fastighetens ägare återbetalas medelst lika annuiteter under en tid av 40 år från förskottets utgivande (2 §). Statsbidragets storlek ävensom amorteringsvillkoren äro bestämda så, att räntegivarens årliga utgift för avlösningen under amorteringstiden skall något understiga vad han förut haft att årligen erlägga såsom frälseränta. I vissa fall kan emellertid avlösningen för fastighetsägaren medföra årliga penningutgifter, som förut icke haft någon motsvarighet. Så blir fallet om i räntan ingår annat än årliga förmåner. För sådant fall är föreskrivet, att avlösning må ske endast med fastighetsägarens medgivande (10 §). Ett undantag från vad nu sagts angående statsbidrag gäller med avseende å frälseränta som väl är av beskaffenhet att kunna avlösas men som vid något tillfälle efter den 31 mars 1911 varit förenad med fastigheten. I sådant fall skall icke någon del av ersättningen gäldas av statsmedel, men ersättningen förskjutes i sin helhet av dylika medel (19 § andra stycket). Man har härmed velat förebygga att

en ränta som förenats med jorden skulle åter frånskiljas i syfte att vid avlösning statsbidrag skall utgå.

Enligt lagen den 8 november 1912 (nr 278) om sammanläggning av frälseränta med den fastighet, varav räntan utgår, kan en frälseränta, som är i fastighetsägarens hand och därför ej kan bliva föremål för inlösen eller avlösning, bringas att upphöra genom räntans *sammanläggning* med fastigheten. Sammanläggning kan i sådant fall komma till stånd såväl på ansökning av räntans ägare — i detta fall tillika ägare av fastigheten — som på initiativ av rätten (3 § samt 5 och 6 §§). Sammanläggning kan jämväl ifrågakomma där ränta och jord äro på skilda händer. Härför erfordras dock att räntans ägare gör ansökning därom (4 §). Beslut om sammanläggning meddelas av rätten. Åtskilliga villkor skola vara uppfyllda för att sammanläggning skall kunna genomföras. Med hänsyn därtill att frälseränta anses såsom fast egendom och kunnat belastas med inteckning, måste exempelvis tillses att icke räntan och jorden äro var för sig graverade på sådant sätt att hinder för sammanläggning möter (2 §). För att sammanläggning må kunna ske i största möjliga utsträckning, har stadgats förbud dels mot intecknande av frälseränta (10 §), dels ock mot vidtagande av vissa andra åtgärder varigenom möjligheten till sammanläggning kunde äventyras (11 §).

Utredning rörande ännu kvarstående frälseräntor som icke äro inlösningsbara.

Såsom av det föregående framgår innehålla bestämmelserna om avlösning icke, såsom numera beträffande inlösen, befogenhet för kronan att påkalla räntans upphörande, varjämte vederbörande jordägare i vissa fall kan motsätta sig avlösning. 1912 års lagstiftning byggde på antagandet, att de enskilda intressena skulle vara tillräckligt starka att åstadkomma räntornas avskaffande, om blott lagliga former härför skapades och något understöd av statsmedel lämnades. Emellertid uttalades i förarbetena till lagstiftningen att, om de föreslagna avlösningsmöjligheterna icke komme att begagnas i tillräcklig omfattning och avlösningen således droge allt för långt ut på tiden, det allmänna syntes äga anledning överväga, huruvida icke kraftigare medel borde anlitas för att bringa räntorna att upphöra.

För vinnande av närmare utredning rörande effektiviteten av 1912 års lagstiftning införskaffades under år 1935 genom finansdepartementet från vederbörande länsstyrelser uppgifter å samtliga i 1935 års taxeringslängder upptagna frälseräntor. Jämlikt bemyndigande har chefen för finansdepartementet därefter uppdragit åt kammarrådet H. Skoglund att såsom sakkunnig biträda inom departementet med utredning rörande en reformering av 1912 års lagstiftning.

Med skrivelse den 30 september 1936 har Skoglund till nämnde departementschef överlämnat en promemoria jämte förslag till *lag angående ändring i vissa delar av lagen den 8 november 1912 (nr 277) om avlösning av vissa frälseräntor* samt till *lag om upphörande av vissa frälseräntor.* Dessa lagförslag torde få fogas vid statsrådsprotokollet såsom *Bil. A.*

Lagförslaget rörande avlösningslagen innebär i korthet följande förändringar. På enahanda sätt som i fråga om inlösen av skattefrälseräntor skall staten taga initiativ till avlösning av icke inlösningsbara frälseräntor. Avlösning skall kunna äga rum, om det påkallats före den 1 januari 1942. Beloppen av de av statsverket till räntans avlösning lämnade bidrag och förskott skola avpassas så, att den jordägaren åliggande annuiteten för återbetalning av förskottet icke skall överstiga vad han haft att såsom frälseränta erlägga för varje år. Bidraget skall dock såsom nu uppgå till minst en fjärdedel av ersättningssumman. Möjligheten att åvägabringa avlösning av räntor, som varit med jordäganderätten förenade efter den 31 mars 1911, skall underlättas därigenom, att statsbidrag skall utgå även för avlösning av sådana räntor, där icke föreningen inträtt eller fortfarit efter den 30 september 1936. Förslaget till lag om upphörande av vissa frälseräntor — vari inarbetats nu gällande lag i samma ämne av den 12 april 1935 — innehåller jämväl bestämmelser därom, att frälseränta, som är förenad i samma ägares hand med den fastighet, varav räntan utgår, skall, där ej räntan besväras av sökt eller beviljad inteckning, omedelbart upphöra, samt att frälseränta, med avseende varå avlösningslagen är tillämplig skall, därest avlösning ej påkallats före den 1 januari 1942, upphöra från och med denna dag.

Angående behovet av ändrade bestämmelser på förevarande område anförde den sakkunnige bland annat följande:

Med ledning av de från länsstyrelserna inkomna uppgifterna hade länsvis upprättats förteckningar å ännu kvarstående frälseskatteräntor med för år 1935 åsatta taxeringsvärden. Av ett över förteckningarna upprättat sammandrag framgår, att 215 fastigheter (jordeboksenheter) fortfarande belastas av frälseskatteräntor med ett sammanlagt taxeringsvärde av 297,080 kronor, varvid emellertid räntor av nio fastigheter icke åsatts taxeringsvärde. Avlösningssumman för kvarstående frälseskatteräntor skulle sålunda, beräknade enligt gällande grunder, kunna approximativt uppskattas till 390,000 kronor. Härtill kommer en grupp räntor, vilka icke redovisas i taxeringslängderna men ändock till sin natur torde vara att anse såsom frälseskatteräntor, nämligen vissa till Lunds domkyrka utgående räntor. Dessa kunna efter 1935 års markegångstaxa beräknas till ett årligt värde av 4,260 kronor 48 öre motsvarande en avlösningssumma av 106,512 kronor.

Under de fem budgetåren 1 juli 1925—30 juni 1930 hava för avlösning av frälseräntor från vederbörligt anslag utbetalats sammanlagt omkring 867,000 kronor, under det att under de fem budgetåren 1 juli 1930—30 juni 1935 utbetalats allenast omkring 107,000 kronor. Under femårsperioden 1931—1935 hava enligt i kammarkollegiet förd förteckning avlösts sammanlagt allenast 16 stycken frälseskatteräntor eller i medeltal för år 3.2 stycken. Anledning finnes icke antaga, att avlösningen med tillämpning av nu gällande bestämmelser i framtiden kommer att fortskrida i raskare tempo.

Under sådana omständigheter måste det betvivlas, att en fortsatt tillämpning av samma bestämmelser skall kunna leda till ett upphörande inom rimlig tid av de kvarstående frälseskatteräntorna.

Angående huvudgrunderna för det framlagda förslaget anförde den sakkunnige bland annat vidare:

För uppnående av att de kvarstående frälseskatteräntorna inom rimlig tid bringas att upphöra torde böra meddelas bestämmelser i syfte att staten, liksom beträffande inlösen av skattefrälseräntor, skall kunna taga initiativ till avlösning av frälseskatteräntor. Det stora allmänna intresse, som vitsordats vara förknippat med frälseräntornas totala upphörande, torde till fullo motivera en sådan åtgärd. Enligt nu gällande bestämmelser äger såväl ränte- som fastighetsägare rätt att påkalla avlösning. Då staten ej kan antagas vinna kännedom om samtliga avlösningsbara räntor, bör initiativrätt för nämnda ägare bibehållas.

I syfte att ränteägarens medverkan verkligt effektivt må kunna påräknas i fall, då staten ej blivit i tillfälle att begagna sin initiativrätt, har såsom nämnts genom lagen den 12 april 1935 om upphörande av vissa frälseräntor stadgats, att frälseränta, som kan inlösas för statsverkets räkning, skall, därest inlösen icke påkallats före viss dag, upphöra från och med nämnda dag. Det synes lämpligt att enahanda bestämmelse meddelas beträffande de avlösningsbara räntorna.

I fråga om ränteägarens vitsord har såsom nämnts i 10 § i 1912 års avlösningslag gjorts ett undantag i så måtto, att om avlösning sökts av ränteägaren och lösesumman befinnes uppgå till sådant belopp, att fastighetsägarens årliga utgift för amortering och räntebetalning å statslånet kommer att överstiga vad han varit skyldig varje år utgiva såsom frälseränta, ansökningen icke må bifallas, om ej fastighetsägaren medgiver, att avlösningen ändå må äga rum. Statslånet är avpassat så, att annuiteten därå något kommer att understiga värdet av de i räntan ingående årliga förmåner. Därest emellertid räntan i sin helhet eller till någon del icke utgår i vissa årliga prestationer utan i förmåner av annat slag, eller med räntan skulle vara förenade särskilda rättigheter, såsom rätt till bärande träd enligt 13 kap. 1 § byggningabalken och 36 § i kungl. förordningen den 1 augusti 1805 om skogarna i riket, kan avlösningen för fastighetsägaren medföra årliga penningutgifter, som förut icke haft någon motsvarighet. En sådan avlösning har fastighetsägaren icke ansetts böra underkasta sig mot sin vilja. Även om staten erhåller rätt att påkalla avlösning, synes med hänsyn till anförda bestämmelse i 10 § en fullständig avlösning av frälseskatteräntorna icke bliva genomförd, därest åtgärder icke vidtagas, som göra det möjligt att avlösa i nämnda lagrum avsedda räntor även utan jordägarens medgivande. Statsbidraget till avlösningarna har såsom nämnts utmätts så att annuiteten å statsförskottet icke skulle överstiga utan tvärtom något understiga det årliga frälseräntebeloppet. Något principiellt hinder torde emellertid icke föreligga mot att staten jämväl i de fall, där i räntan ingå andra än årliga förmåner, bidrager till räntans avlösning med ett belopp så avpassat, att annuiteten icke kommer att överstiga det årliga räntebeloppet. Den ekonomiska bördan för statsverket för ett sådant åtagande torde icke bliva särskilt betungande.

Från inlösen äro de skattefrälseräntor undantagna, vilka efter den 31 mars 1911 varit med jordäganderätten förenade. Å dessa räntor blir sålunda avlösningsförfarandet tillämpligt. Samma skäl, som föranlett sådana räntors undantagande från inlösen, har emellertid ansetts göra sig gällande vid avlösningen på det sätt att statsbidrag icke skulle utgå vid avlösningen. Det kunde nämligen befaras, att en jordägare, som innehade den av jorden utgående räntan, skulle avhända sig denna för att därefter begära avlösning och sålunda komma i åtnjutande av statsbidraget. Ur praktisk synpunkt ansågs det ändamålsenligt att i detta avseende stanna vid samma tid som i fråga om skattefrälseräntornas inlösen samt alltså draga gränsen vid den 1 april 1911.

För skattefrälseräntornas del har framkommit yrkande om upphävande

av nämnda begränsning för deras inlösen, men hava dessa yrkanden icke vunnit beaktande, utan i 1935 års lag om inlösen hava tidigare gällande bestämmelser härutinnan bibehållits. Skälen härför återfinnas i den proposition (nr 126 sid. 23—27), som låg till grund för nämnda lag. Därvid har bland annat hänvisats till att bestämmelserna om avlösning och sammanläggning från början gjorts tillämpliga å sådana räntor, och en ändring därutinnan ansågs vara ägnad att leda till orättvisa resultat, i den mån skattefrälseräntor dessförinnan bringats att upphöra genom avlösning eller sammanläggning.

Emellertid ifrågasattes under förarbetena till 1935 års lagstiftning av en länsstyrelse, huruvida icke ifrågavarande stadgande i avlösningslagen borde upphävas, och jämväl tidigare hade såväl kammarkollegiet som statsutskottet (utlåtande nr 90) över en vid 1933 års riksdag väckt motion (I: 36) uttalat, att en undersökning vore påkallad, huruvida icke stadgandet borde upphävas, varjämte statsutskottet ansåg, att denna fråga borde upptagas till prövning i samband med spörsmålet om en definitiv avveckling av skattefrälseränteinstitutet. I förutnämnda proposition till 1935 års riksdag anförde föredragande departementschefen rörande den sålunda ifrågasatta ändringen i avlösningslagen, att han då ej vore beredd att taga ståndpunkt till denna fråga. Spörsmålet berörde nämligen icke inlösensinstitutet, sådant detta enligt förslaget blivit avgränsat, och torde för övrigt kunna kräva en ganska omfattande utredning. En dylik utredning syntes emellertid icke böra komma till stånd utan att dessförinnan tagits under övervägande även frågan i vad mån särskilda åtgärder kunde anses behövliga i syfte att påskynda upphörandet av övriga icke inlösningsbara frälseräntor.

Att sådana räntor, som här avses, finnas torde på grund av de yrkanden, som i motion vid 1931 års riksdag (I: 42) och i den förut nämnda motionen vid 1933 års riksdag (I: 36) framställts om deras inlösen, kunna antagas. I vilken omfattning detta är fallet låter sig emellertid icke avgöra utan en ingående och tidsödande undersökning beträffande varje ännu utgående ränta. Åtskilliga omständigheter tala emellertid för att desamma äro synnerligen fåtaliga. Ur statsfinansiell synpunkt skulle ett upphävande av ifrågavarande lagstadgande sålunda icke behöva väcka några betänkligheter. Och de skäl, som anförts emot sådana räntors inlösen, torde icke gälla deras upphörande genom avlösning.

Därest staten skall bidraga till avlösning av räntor, som blivit skilda från jorden efter den 31 mars 1911, böra åtgärder vidtagas för att de räntor, vilka fortfarande äro förenade med jorden, bringas att upphöra på annat sätt än genom avlösning, då i annat fall kan befaras, att en jordägare som tillika är ägare av den jorden åvilande räntan, skall avhända sig räntan och därefter begära avlösning för att komma i åtnjutande av statsbidraget. Något lagligt hinder att åtskilja jord och ränta, som kommit i samma ägares hand, finnes nämligen icke. Visserligen åligger det enligt lagen om sammanläggning domstol att taga initiativ till sammanläggning av jord och ränta som äro lagfarna för samma person, men verkställd undersökning har givit vid handen, att berörda föreskrift medfört sammanläggning av jord och ränta i endast ett fåtal fall. Anledningarna härtill torde vara flera. Ifrågavarande bestämmelser lära sålunda icke hava tillräckligt uppmärksammats. Vidare åligger det icke domstol att verkställa efterforskning av dylika räntor. Slutligen må anmärkas att åtskilliga sådana räntor finnas, som icke äro lagfarna, vadan i så fall sammanläggning icke kan ske.

Av de uppgifter, som dels legat till grund för 1912 års lagstiftning och dels, såsom ovan nämnts, för nu ifrågavarande utredning infordrats från länsstyrelserna, har befunnits, att omkring 130 stycken räntor kunna anta-

gas vara i samma ägares hand som den fastighet, varav räntan utgår. Från vederbörande inskrivningsdomare hava genom finansdepartementet infordrats upplysningar rörande nämnda räntors inteckningsförhållanden och enligt de med anledning därav inkomna uppgifterna skulle av samma räntor allenast fem stycken vara intecknade samt inteckningarna i dessa räntor i samma inbördes ordning gällande även i de fastigheter, varav räntorna utgå. Dessa räntor torde sålunda vara av beskaffenhet att, även utan ägarens medgivande, kunna sammanläggas med de fastigheter, varav räntorna utgå, och lära åtgärder i sådant syfte jämlikt 6 § 1912 års lag om sammanläggning numera hava vidtagits av vederbörande domstolar. Härigenom skulle dessa räntor bringas att upphöra.

Beträffande de med jorden förenade räntor, vilka icke äro intecknade, synes med hänsyn till ägaren avgörande hinder icke förefinnas för att i lag bestämmes, att dylika räntor utan vidare skola upphöra. Lika litet som vid sammanläggning torde nämligen i dylika fall räntans upphörande utan sammanläggning nämnvärt beröra ägarens intresse, i allt fall icke något legitimt sådant. Härutinnan kan åberopas följande uttalande av departementschefen i 1912 års proposition med förslag till sammanläggningslagen:

'Det synes mig också att under vissa förutsättningar något avgörande hinder icke förefinnes att låta jord och ränta sammanläggas utan därom av ägaren framställd begäran eller till och med mot hans bestridande. I själva verket torde i ganska många fall ägarens intressen jämförelsevis litet beröras. Om man bortser från förlusten av en viss frihet i förfogandet, vilken knappast kan antagas hava någon större ekonomisk betydelse, lär ägaren, då befintliga gravationer icke försvåra sammanläggning, ej löpa någon verklig och avsevärd risk att få sin ställning försämrad genom en dylik åtgärd. Vad han förlorar genom ränterättens upphörande bör nämligen uppvägas av den värdestegring fastigheten erhåller på grund av befrielse från ränteplikten. Det torde erfordras mera säregna förhållanden för att jorden och räntan såsom självständiga rättsobjekt skulle tillsammans hava ett nämnvärt högre penningvärde än jorden efter räntans försvinnande ensam besitter. Hänsyn till ägaren torde under angivna förutsättningar icke behöva avhålla det allmänna från att taga initiativet till en sammanläggning, som är önskvärd från allmän synpunkt.'

Därest statsverket skall bidraga till avlösning av räntor, som även efter den 31 mars 1911 varit med jordäganderätten förenade, torde för undvikande av missbruk antingen sådant upphörande av ränta, som nyss nämnts, böra anknytas till en vid tiden för offentliggörandet av förslaget förefintlig förening av jord och ränta, eller ock statsbidrag förklaras icke skola utgå vid avlösning av ränta, som efter denna tidpunkt varit förenad med jorden. Då den möjligheten icke är utesluten att jord och ränta kunna på fullt legitimt sätt komma att åtskiljas efter samma tidpunkt men före ikraftträdandet av den ifrågasatta lagen om dylika räntors upphörande, torde för undvikande av rättsförlust upphörandet böra anknytas till en vid lagens ikraftträdande förefintlig förening. Däremot torde statsbidrag vid avlösning icke böra utgå, där jord och ränta varit förenade efter exempelvis den 30 september 1936.

Yttranden över den sakkunniges förslag.

Över den sakkunniges promemoria med tillhörande lagförslag hava utlåtanden avgivits av kammarkollegiet, som tillika överlämnat yttrande av kammaradvokatfiskalsämbetet, ävensom av länsstyrelserna i de elva län, där avlösningsbara räntor förekomma i nämnvärt antal.

I de inkomna yttrandena har förslagets syfte att påskynda och möjliggöra en såvitt möjligt fullständig avveckling av frälseränteinstitutet vunnit allmänt understöd. *Länsstyrelsen i Stockholms län* har sålunda förklarat, att länsstyrelsen skulle med tillfredsställelse se förslagen genomförda, varigenom de ännu kvarvarande frälseräntorna skulle komma att inom en icke alltför avlägsen framtid praktiskt taget försvinna, och *länsstyrelsen i Södermanlands län* har uttalat, att då de vägar, som hittills stått till buds för avveckling av frälseräntorna, visat sig icke kunna inom överskådlig tid leda till målet, syntes de nya och ökade möjligheter därtill som förslaget innehölle böra hälsas med tillfredsställelse.

De hörda myndigheterna hava i allmänhet tillstyrkt eller förklarat sig icke hava något att erinra emot de föreslagna huvudgrunderna för den ifrågasatta lagstiftningen. Vissa erinringar hava emellertid framställts av kammarkollegiet samt av länsstyrelserna i Stockholms och Skaraborgs län.

Vad först angår rätt för staten att taga initiativ till avlösning, har *kammarkollegiet* visserligen ansett införandet av en sådan initiativrätt vara till fullo motiverat med önskvärdheten av att en till sin rättsliga konstruktion föråldrad och understundom tryckande avgäld från jordbruksfastighet snabbt avvecklades, men ej velat tillstyrka en sådan initiativrätt under annan förutsättning än att en efter nuvarande ränteläge avpassad kapitaliseringsmetod komme att tillämpas. Kollegiet har härom anfört bland annat:

I sitt till 1935 års inlösenslag avgivna utlåtande hade kollegiet, under framhållande av att det rådande ränteläget torde göra det omöjligt att placera ett kapital mot säkerhet ungefär likvärdig med frälseränta till så hög räntefot som 4 %, föreslagit att frälseräntans inlösningsvärde fastställdes medelst en kapitalisering efter 3.5 för hundra.

Såsom grundade å enskilda avtal intoge frälseskatteräntorna en särskild ställning. I förarbetena till 1912 års avlösningslag hade ock framhållits, att stadganden om avlösning måste byggas på sådana grunder, att ränteägaren vore betryggad mot ekonomisk förlust. Det syntes obestridligt att med nuvarande ränteläge frälseränteägaren icke erhölle full ersättning vid en kapitalisering efter 25 gånger räntans värde. Ränteutvecklingen vore vansklig att förutse, men syntes det mera överensstämmande med ränteläget under närvarande tid och under den närmaste framtiden att kapitaliseringen ägde rum efter 30 gånger räntans värde motsvarande en kapitalisering efter 3.33 procent. Den undervärdering av frälseräntornas kapitalvärde, som 1912 års bestämmelser för ersättningens beräknande numera kommit att innebära och vilken ingalunda varit avsedd vid lagstiftningens tillkomst, hade emellertid bibehållits i det nu framlagda förslaget. Ett godtagande härav framstode som än mera betänkligt, alldenstund med nuvarande prisutveckling det kunde befaras att det tioåriga medelpriset på i frälseräntorna ingående markegångspersedlar under de närmaste åren komme att ställa sig lägre än de särskilda inlösningsårens priser. Ränteägaren skulle i sådant fall erhålla en ersättning, som icke ens uppginge till 25 gånger räntans värde vid inlösningstillfället. Behovet av en kapitalisering efter en lägre räntesats framträdde så mycket tydligare, när det gällde räntans tvångsvisa upphörande under en förhållandevis kort tidrymd. Ränteägaren saknade då möjlighet att avvakta vare sig en ur hans synpunkt lämplig tidpunkt för räntans avlösning, nämli-

gen då det tioåriga medelmarkegångspriset ställde sig fördelaktigt, eller att ett gynnsamt tillfälle till annan kapitalplacering erbjöde sig. Vid ett bifall till kollegiets förslag borde en motsvarande utjämning för räntegivarens del medgivas genom större statsbidrag till räntans avlösning än det nuvarande. Måhända borde även tillämpas en lägre räntefot än 4 procent vid beräkning av de årliga annuiteterna å det av statsmedel förskjutna avlösningsbeloppet. Den senare frågan borde dock ses i sammanhang med räntan på statens utlåningsfonder i allmänhet.

Jämväl *länsstyrelsen i Skaraborgs län* har ifrågasatt, huruvida icke bestämmelserna om kapitaliseringen borde i någon mån jämkas med hänsyn till nuvarande ränteläge, varemot *länsstyrelsen i Stockholms län* med hänsyn till de osäkra förhållanden, som för närvarande vore rådande å penningmarknaden, ansett sig icke kunna föreslå någon ändring av den nuvarande kapitaliseringsprocenten.

Beträffande förslaget, att avlösningsbara räntor skola upphöra att utgå fr. o. m. kalenderåret 1942, om avlösning dessförinnan icke påkallats, har *länsstyrelsen i Stockholms län* ifrågasatt åtgärder från det allmännas sida till förhindrande av rättsförluster för enskilda samt därom närmare anfört:

För att få till stånd ett effektivt avlösningsförfarande måste givetvis en preklusionstid stadgas. Följden härav bleve emellertid att rättsförluster för ränteägare och inteckningshavare kunde uppstå på grund av mer eller mindre ursäktliga förbiseenden. Beträffande inlösningsbara frälseräntor hade vid tvångsinlösensförfarandets införande förutsatts, att statsverket i dylika fall skall hålla vederbörande rättsägare skadeslösa. Med avseende å avlösningsbara räntor, för vilka staten ej iklätt sig något ansvar, ställde det sig något annorlunda. Om en sådan ränta upphörde på grund av underlåtenhet att påkalla avlösning, ginge ränteägaren helt förlustig sin rätt och jordägaren gjorde i motsvarande mån en obehörig vinst, vilken han icke utan vidare torde vara benägen att avstå ifrån. Det förefölle vara av behovet påkallat att i angivna fall söka mildra de alltför hårda följderna av preklusionsstadgandet.

Även *kammarkollegiet* har på grund av vissa angivna omständigheter, vilka dock kollegiet självt förklarat sig anse ur praktisk synpunkt måhända icke komma att spela någon större roll, ställt sig något tveksamt inför förevarande förslag men med hänsyn till betydelsen av att frälseränteinstitutet äntligen avvecklades icke velat motsätta sig en bestämmelse om frälseräntas upphörande efter viss tid, särskilt om det finge förutsättas att, där en sådan bestämmelse skulle i något fall visa sig leda till obillig rättsförlust, statsmakterna komme att behjärta därav uppkommande anspråk på skadeersättning. Då utredningen beträffande frälseskatteräntorna kunde beräknas vålla större svårigheter och visa sig mera tidskrävande än motsvarande utredning beträffande skattefrälseräntor samt frågan, huruvida en frälseränta förelåge eller icke, kunde kräva domstols avgörande, ansåge kollegiet emellertid, att tidpunkten för räntornas upphörande icke borde sättas tidigare än till den 1 januari 1947. Härigenom skulle nödigt rådrum vinnas för utred-

ning om förefintligheten av frälseräntor och det med avlösningen förknippade utredningsarbetet icke behöva över hövan forceras.

Jämväl förslaget om upphörande av räntor, vilka äro förenade med jorden i samma ägares hand, har föranlett erinringar av *länsstyrelsen i Stockholms län* och *kammarkollegiet*.

Länsstyrelsen har anfört följande:

Då räntans och jordens förening i regel är beroende av privata rättshandlingar, vilka ofta icke bliva kända förrän efter en längre tid, föreligger risk för att myndigheter och andra skola vidtaga åtgärder och förfoganden beträffanden rättigheter, som för länge sedan utslocknat, vilket torde kunna leda till icke önskvärda förvecklingar. Med hänsyn till att lagfart å en genom jordägarens förvärv av räntan med vederbörande fastighet förenad ränta icke torde behöva sökas efter dess genom föreningen inträffade upphörande, torde frälseräntors upphörande i många fall aldrig komma till domstolarnas kännedom. Det torde vara nödvändigt att i någon form få en frälseräntas upphörande genom inträdd förening med jordäganderätten konstaterad, enär en viss osäkerhet angående frälseräntornas bestånd eljest alltid skulle råda.

Kammarkollegiet har avstyrkt den föreslagna bestämmelsens tillämpning å räntor, vilka varit föremål för inskrivningsåtgärd, och föreslagit att i stället åtgärder vidtoges för att bestämmelserna i sammanläggningslagen å dem bringades i tillämpning. Däremot har kollegiet ansett det befogat att genom en lagstiftningsåtgärd konstatera upphörandet av räntor, vilka icke varit föremål för inskrivningsåtgärd.

Beträffande den första gruppen av räntor har kollegiet anfört:

Att bringa dessa räntor att försvinna allenast genom att meddela en generell föreskrift om räntornas upphörande synes väl formlöst. Det gäller dock rättigheter av fast egendoms natur och som dessutom varit föremål för vederbörlig lagfarts- eller annan inskrivningsåtgärd. Enbart på grund av en sådan lagbestämmelse kan ej heller avgöras om en ränta upphört, utan i varje särskilt fall måste göras en undersökning, huruvida de i lagen angivna förutsättningarna för en ränta av just förevarande typ äro för handen eller icke. Det synes ligga i sakens natur, att en sådan undersökning bör göras genom vederbörande inskrivningsmyndighet och leda till ett konstaterande ex officio att räntan upphört. Ej heller kan man bortse från att utan ett sådant beslut en viss risk för missbruk av tidigare meddelade inskrivningsbevis kan föreligga. Genom en sammanläggning enligt 1912 års sammanläggningslag skulle emellertid det åsyftade resultatet kunna uppnås utan ovan anmärkta olägenheter även beträffande ifrågavarande grupp av räntor.

I fråga om förslaget till utvidgning av statens bidragsskyldighet med avseende å avlösning av frälseräntor, i vilka ingå andra än årliga förmåner, eller vilka varit förenade med jorden men blivit därifrån åter skilda, har erinran framställts allenast såtillvida, att *kammarkollegiet* anmärkt på att statsbidrag enligt förslaget icke skulle utgå då räntan skilts från jorden efter den 30 september 1936. En dylik bestämmelse medförde nämligen, att sådana räntor icke kunde avlösas emot jordägarens bestridande, och kunde enligt kollegiets förmenande leda till att ränteägaren ginge

förlustig sin rätt genom räntans slutliga upphörande, utan att han ägde möjlighet att framtvinga en avlösning. Med hänsyn till att antalet fall där bestämmelsen kunde bliva tillämplig av naturliga skäl måste bliva ringa och då billighetsskäl kunde tala därför, har kollegiet i stället ifrågasatt, att statsbidrag finge utgå även i samtliga dessa fall eller åtminstone i särskilda fall efter Kungl. Maj:ts prövning.

Även *länsstyrelsen i Uppsala län* har uttalat önskvärdheten av att sådana räntor som avsåges i kammarkollegiets yttrande bringades att upphöra.

Detaljbestämmelserna i lagförslagen hava i de avgivna yttrandena i stort sett lämnats utan erinran. Vissa härutinnan framställda anmärkningar torde jag få tillfälle att redogöra för i det följande.

I detta sammanhang torde få beröras ett särskilt spörsmål rörande Danviks hospital tillhöriga frälseräntor, som uppmärksammats i ett yttrande.

1912 års lagstiftning vilar på den uppfattningen att nya frälseräntor i allmänhet icke kunna bildas. Från denna regel finnes dock undantag. Alltjämt kunna nämligen frälseräntor uppkomma vid skatteförsäljning enligt kungörelsen den 17 maj 1861 (nr 29 s. 1) av Danviks hospital tillhöriga, med ständig städje- och besittningsrätt upplåtna hemman och lägenheter. Genom nämnda kungörelse har förordnats, att dylik försäljning finge ske under villkor bland andra, att skatteköpeskillingen beräknades till ett belopp i det minsta motsvarande fastighetens till hospitalet utgående ränta för tio år jämte värdet av viss hemmanet åliggande arbetsskyldighet till hospitalet, och att vederbörande myndighet ägde bestämma den högre köpeskilling, som med avseende å fastighetens förmåner och beskaffenhet finge anses skälig (punkt 1:o). Hospitalets frälsemannarätt till den försålda fastigheten skulle kvarstå, så att hospitalet framdeles finge vara i besittning av den fastigheten vid skatteköpet åliggande ränta (punkt 3:o). Om den till hemmanet hörande skogen lämnade avkastning utöver hemmanets behov, finge hospitalsstyrelsen överenskomma med innehavaren om den särskilda ersättning, som vare sig genom högre köpeskilling eller årlig avgäld borde för sådant fall tillkomma hospitalet (punkt 6:o).

I sitt yttrande över förevarande förslag har *länsstyrelsen i Stockholms län* erinrat, att vid försäljning av nämnda hospitalsfastigheter bildade räntor hittills kunnat bliva föremål för avlösning, varvid en fjärdedel av lösesumman guldits med statsmedel. Om de föreliggande författningsförslagen godkändes, skulle emellertid enligt länsstyrelsens förmenande räntor av omförmälda slag, som uppkomme efter den 30 september 1936, icke kunna avlösas med statsbidrag och väl i de flesta fall komma att bestå i framtiden. Vid skatteköp efter den 1 januari 1942 uppkomna räntor skulle överhuvud taget icke kunna bliva föremål för avlösning. Med hänsyn till de olägenheter, som ett bibehållande av dylika frälseräntor ur flera synpunkter skulle innebära, ansåge länsstyrelsen det önskvärt, att åtgärder vidtoges för att förhindra upp-

komsten av nya frälseskatteräntor genom ändring av bestämmelserna om skatteköp av hospitalet tillhöriga hemman och lägenheter.

Med anledning av det av länsstyrelsen påpekade förhållandet har i en inom finansdepartementet den 31 december 1936 upprättad promemoria förslag framlagts till kungörelse med vissa ändrade bestämmelser rörande försäljning till skatte av de Danviks hospital tillhöriga, med ständig städje- och besittningsrätt upplåtna hemman och lägenheter, av följande innehåll:

Vid försäljning till skatte av de Danviks hospital tillhöriga, med ständig städje- och besittningsrätt upplåtna hemman och lägenheter, som med stöd av kungörelsen den 17 maj 1861 hädanefter äger rum, skall bestämmelsen i punkt 3:o i berörda kungörelse icke vidare vinna tillämpning. Såsom villkor för sådan försäljning skall emellertid, utöver vad sagda kungörelse i övrigt innehåller, gälla, att till den enligt föreskrifterna i punkterna 1:o och 6:o beräknade skatteköpeskillingen skall läggas kapitalvärdet av den ränta, som dittills av fastigheten utgått eller rätteligen bort utgå. Uppskattning av sådan räntas kapitalvärde skall ske i enlighet med de grunder, som finnas angivna i lagen den 8 november 1912 om avlösning av vissa frälseräntor.

I promemorian har vidare bl. a. anförts, att mot den föreslagna anordningen kunde invändas, att jordägaren därigenom ginge miste om det statsbidrag, som vid räntans avlösning skulle hava tillkommit honom. Då emellertid åborna å hemmanen icke hade rätt att mot en på förhand fixerad köpeskilling förvärva hemmanen, utan bestämmelserna i 1861 års kungörelse medgåve en fri prövning av skatteköpeskillingens belopp, samt frälseränta uppkomme först i och med skatteköpet, kunde denna invändning icke tillmätas avgörande betydelse.

Över kungörelseförslaget har *direktionen över Danviks hospital* avgivit yttrande och därvid förklarat sig icke hava något att erinra emot förslaget, därvid direktionen emellertid framhållit, att de ändrade bestämmelserna syntes kunna medföra, att fastighetsinnehavarna komme att bliva mindre benägna att skatteköpa fastigheterna dels på grund av att de icke skulle komma i åtnjutande av det statsbidrag, som skulle hava tillkommit dem vid räntans avlösning, och dels på grund av att de vid skatteköpet komme att i ett sammanhang få erlägga såväl skatteköpeskillingen som kapitalvärdet av räntan.

Departementschefen.

Såsom av den föregående redogörelsen framgår hava beträffande inlösning av skattefrälseräntor de härutinnan tidigare meddelade bestämmelserna icke varit tillfyllest för att bringa dessa räntor att upphöra. I anledning härav tillkom 1935 års lagstiftning i ämnet, varigenom staten tillerkändes rätt att taga initiativ till påkallande av inlösning samt bestämmelse meddelades om upphörande av räntor, vilkas inlösen icke påkallats inom viss tid. Vad angår icke inlösningsbara frälseräntor ställdes redan vid framläggandet av förslaget till 1912 års lag om avlösning av frälseräntor i utsikt vidtagande av kraftigare åtgärder till befordrande av avlösningen, därest de möjligheter i detta hänseende som nämnda lag beredde icke komme att begagnas i tillräcklig omfattning och om avlösningen således skulle draga allt för långt

ut på tiden. Då de nuvarande bestämmelserna, vilka varit i kraft i nära 25 år, icke visat sig vara tillfyllest för uppnående av önskemålet om en fullständig avveckling av dessa frälseräntor utan fortgången av avlösningen, trots att ett jämförelsevis betydande antal avlösningsbara räntor ännu finnes kvar, under de senare åren varit ganska obetydlig, torde ytterligare åtgärder i angivna syfte böra vidtagas. De åtgärder som föreslagits av utredningsmannen innebära *dels* — i viss anslutning till vad som genom 1935 års lagstiftning rörande skattefrälseräntor stadgats beträffande dessa — rätt för staten att påkalla avlösning av ifrågavarande frälseräntor och utsträckning av statens bidragsskyldighet för avlösningen samt, i samband med nämnda åtgärder, att räntor vilkas avlösning ej påkallats före viss dag, den 1 januari 1942, skola utan vidare upphöra, *dels ock* automatiskt upphörande av frälseräntor, som äro förenade med jorden och icke intecknade.

Ehuru för en rätt för staten att påkalla avlösning av frälseskatteräntor icke torde kunna åberopas det särskilda skäl, som gällde beträffande inlösen av skattefrälseräntor, eller att tillvaron av sistnämnda räntor åsamkade myndigheterna ej ringa besvär, torde dock det allmännas intresse för avvecklingen av frälseränteinstitutet över huvud, såsom ock i de avgivna yttrandena vitsordats, vara tillräckligt stort för att motivera införande av den föreslagna initiativrätten för staten. Kammarkollegiet har emellertid ansett att en dylik rätt ej borde införas med mindre en för ränteägaren förmånligare beräkningsgrund för ersättningen bestämdes än den nu gällande eller 25 gånger räntans årliga belopp. Enligt kammarkollegiets mening borde ersättningen höjas till 30 gånger årliga beloppet. I anledning härav må erinras att samma spörsmål som det av kollegiet nu väckta var föremål för övervägande vid tillkomsten av 1935 års inlösenslag beträffande där avsedda räntor, då, såsom förut nämnts, kammarkollegiet föreslog, att frälseräntans inlösningsvärde skulle fastställas medelst kapitalisering efter en räntefot av 3 1/2 procent i stället för föreslagna 4 procent. Emellertid föranledde denna anmärkning icke någon ändring i förslaget. I propositionen anfördes härom, förutom att samma räntefot som den i propositionen föreslagna gällde enligt avlösningslagen, att de ränteägare, som dittills fått sina räntor inlösta eller avlösta, måst åtnöjas med en ersättning motsvarande endast 25 gånger räntornas beräknade årsvärden. Det skulle då bliva föga tillfredsställande, därest en avsevärt förmånligare ställning tillades dem, som alltintill den föreslagna lagstiftningens ikraftträdande uraktlåtit att hembjuda sina räntor till inlösen. En ändring i den riktning kollegiet förordat skulle emellertid därutöver medföra, att innehavare av inlösningsbara frälseräntor försattes i en särskilt gynnsam ställning även i förhållande till de frälseränteägare, som framdeles finge sina räntor avlösta. En utjämning därutinnan skulle visserligen kunna åstadkommas, därest samtidigt genomfördes en motsvarande ändring i avlösningslagen. Mot en dylik ändring torde dock kunna resas betänkligheter även av den anledning att statsverkets kostnader för avlösning därigenom komme att ökas i icke oväsentlig omfattning. Dessa kostnader torde icke komma att stanna vid en fjärdedel av ersättningsbeloppen beräknade efter den av kol-

legiet angivna grunden. Därest man nämligen alltjämt önskade bibehålla den dittills gällande grundsatsen, att statsbidrag vid avlösning skulle utgå med en så stor andel av lösesumman, att annuiteten å den av staten för räntegivarens räkning förskjutna delen av nämnda summa såsom regel skulle något understiga vad räntegivaren förut haft att årligen erlägga såsom frälseränta, skulle erfordras, att staten bidroge med en större andel av lösesumman än en fjärdedel. Vad i propositionen sålunda anfördes föranledde icke någon erinran från första lagutskottets sida (utlåtande nr 32), och riksdagen godkände utskottets utlåtande.

De skäl mot en sänkning av kapitaliseringsprocenten, som sålunda anförts, torde fortfarande gälla, och vad kollegiet nu ytterligare anfört till stöd för sitt förslag torde icke kunna tillmätas avgörande betydelse. Den omständigheten att frälseskatteräntorna till skillnad från skattefrälseräntorna äro grundade å enskilda avtal torde enligt min mening icke utgöra skäl att i förevarande avseende för de olika grupperna stadga olika kapitaliseringsprocent, alldenstund räntorna, oberoende av tillkomsten, av de enskilda innehavas med samma rätt. Vad vidare angår möjligheten för ränteägaren att avvakta en ur hans synpunkt lämplig tidpunkt för avlösningen, är denna möjlighet redan enligt gällande lagstiftning i hög grad beskuren, då ränteägaren icke kan motsätta sig av jordägaren påkallad avlösning. Ytterligare må framhållas, att då syftet med bestämmelsen om att det tioåriga medelmarkegångspriset skall läggas till grund för bestämmande av avlösningssumman varit att borteliminera inverkan av en tillfälligt hög eller låg årlig markegång, den av kollegiet uttryckta förmodan, att det tioåriga medelpriset under de närmaste åren skulle komma att ställa sig lägre än den årliga markegången, icke i förevarande avseende torde böra få inverka. Såsom framhölls i 1935 års proposition skulle en sänkning av kapitaliseringsprocenten nödvändiggöra en höjning av statsbidragen och sålunda medföra icke obetydligt ökade kostnader för statsverket. Det kan ifrågasättas huruvida icke en sänkning av kapitaliseringsprocenten borde föranleda jämväl en sänkning av den å statsförskotten beräknade räntefoten. Då denna räntefot lärer böra motsvara den som i allmänhet beräknas å statens utlåningsfonder samt denna senare i årets statsverksproposition (utgifter för kapitalökning sid. 10 o. f.) föreslagits skola fastställas till 4 procent, torde någon sänkning av den för frälseränteförskotten stadgade räntefoten icke böra ifrågakomma. På grund av vad sålunda anförts och då ränteutvecklingen för övrigt torde vara vansklig att förutse, kan jag icke biträda det av kammarkollegiet framställda yrkandet om ändring av kapitaliseringsprocenten.

För avlösningens fullständiga genomförande har i förslaget, på sätt jämväl stadgats beträffande inlösen av frälseräntor, viss preklusionstid fastställts för påkallande av avlösning, vid äventyr om avlösning icke påkallats före denna tids utgång att frälseräntan upphör. Preklusionstiden skall enligt förslaget utgå den 31 december 1941, vilket innebär i stort sett lika lång preklusionstid som fastställts för inlösning av skattefrälseräntor. Att såsom kam-

markollegiet föreslagit för nu ifrågavarande räntor bestämma en längre preklusionstid än beträffande inlösen av skattefrälseräntor torde näppeligen vara erforderligt. Den utredning, som behövs för att kunna påkalla avlösning av frälseräntorna, torde icke kunna antagas bliva synnerligen vidlyftig utan huvudsakligen bestå i genomgång av taxeringslängderna. Det är för övrigt att märka, att den enda åtgärd, som behöver vidtagas inom nämnda tidrymd, är *påkallande* av avlösning; all utredning rörande räntans innehåll och dylikt samt avgörande av uppkommande tvistigheter rörande räntans beskaffenhet med mera kan äga rum efter avlösningens påkallande. Icke heller lärer erfordras någon mera ingående utredning av räntans natur i och för ansökningen om avlösning. Då i stort sett enahanda förfarande skall tillämpas såväl vid inlösen som vid avlösning, lärer för övrigt hinder icke möta att den framställning, som skall göras hos länsstyrelsen, kommer att avse inlösen *eller* avlösning av räntan. På grund härav och med hänsyn till önskvärdheten av avlösningens snara genomförande finner jag mig böra biträda förslaget jämväl i denna del.

I ett par yttranden har anförts att den föreslagna bestämmelsen om upphörande av räntor, vilkas avlösning ej påkallats inom preklusionstiden, kunde medföra obilliga rättsförluster. I anledning härav må erinras om att enahanda spörsmål föreligger beträffande de inlösningsbara räntorna. Härutinnan anfördes i 1935 års proposition, att där en ränteägare på grund av ursäktligt misstag rörande räntans natur underlåtit att påkalla inlösen, det måste anses befogat, att ränteägaren bereddes ersättning för förlust i anledning av räntans upphörande. Det vore emellertid icke erforderligt att meddela lagbestämmelser i detta syfte, utan det borde ankomma på Kungl. Maj:t att i sådana fall — vilka endast undantagsvis kunde tänkas uppkomma — träffa erforderliga anstalter för att vederbörande rättsägare skulle hållas skadeslösa. Vid sin granskning av propositionen framhöll första lagutskottet såsom sin mening, att ersättning borde utgå lika väl då ränteägarens underlåtenhet att påkalla inlösen hade sin grund i bristande kännedom om lagarna som när underlåtenheten berodde på felaktig uppfattning om räntans natur, samt att krav på att underlåtenhet skulle vara ursäktlig ej heller borde uppställas. Lagutskottets utlåtande godkändes av riksdagen. Beträffande nu ifrågavarande räntor torde med fog kunna erinras om de i stort sett jämförliga föreskrifterna i lagen den 25 maj 1905 rörande avgäld från avsöndrad lägenhet. Någon ersättningsskyldighet har staten icke påtagit sig för det fall, att avgäld upphört att utgå på grund av avgäldstagarens underlåtenhet att inom i lagen föreskriven tid vidtaga däri stadgade åtgärder för avgäldens fastställande. Frågan om ersättning i nu ifrågavarande hänseende lärer ej vara av någon större praktisk betydelse. Såsom varande fast egendom skola frälseräntorna upptagas i taxeringslängderna, och det torde därför kunna förutsättas, att samtliga frälseräntor, som icke av olika anledningar redan upphört att utgå, skola återfinnas i dessa längder vid en noggrann genomgång av desamma. Skulle trots detta någon enstaka frälseskatteränta icke finnas i taxeringslängderna och avlösning på grund därav

icke komma att påkallas av staten, och skulle icke heller enskild rättsägare vidtaga åtgärder härför, torde det få bero på prövning av omständigheterna i det särskilda fallet, huruvida och i vilken omfattning någon ersättning av statsmedel må kunna beredas vederbörande för förlust i anledning av räntans upphörande.

Beträffande övriga föreslagna åtgärder för åstadkommande av en effektiv avlösning av de avlösningsbara räntorna, åsyftande att ersättning för sådana i frälseräntorna ingående förmåner, vilka icke utgå med visst belopp för år, skall i sin helhet gäldas av statsmedel, samt att statsbidrag skall utgå till avlösning av räntor, vilka varit med jordäganderätten förenade men blivit därifrån åter skilda, även om detta inträffat efter den 31 mars 1911, torde ur kostnads- eller annan synpunkt hinder icke möta mot den utvidgning av statens bidragsskyldighet som sålunda ifrågasatts.

Frågan om statens bidragsskyldighet till avlösning av räntor som varit förenade med jorden men åter blivit skilda från denna sammanhänger emellertid, såsom av förslaget framgår, med spörsmålet om bringande till upphörande av räntor, vilka nu äro förenade med jorden men för vilkas förnyade skiljande från jorden hinder icke möter. Givet är, att om staten skall bidraga till avlösning av räntor, vilka efter att hava varit förenade med jorden åter blivit därifrån skilda, åtgärder böra vidtagas till förhindrande av att jord och ränta av ägaren bringas på skilda händer med påföljd att avlösning med bidrag av statsmedel därefter skulle kunna erhållas. Då lagen om sammanläggning icke är tillämplig å räntor, vilka icke äro lagfarna, samt nämnda lag visat sig i övrigt icke hava lett till åsyftat resultat, skall enligt förslaget ränta som vid lagens ikraftträdande är förenad med jorden automatiskt upphöra.

Mot förslaget härutinnan hava av kammarkollegiet och en länsstyrelse framställts anmärkningar, huvudsakligen innebärande att sådan frälseränta, som varit föremål för inskrivning i fastighetsböckerna, icke borde kunna upphöra på det formlösa sätt som föreslagits utan att även någon åtgärd av inskrivningsmyndigheten borde fordras för räntans upphörande. Med anledning av dessa anmärkningar må till en början erinras, att räntor, vilkas inlösen icke påkallats inom viss tid, jämlikt 1935 års lag upphöra utan att därvid ansetts nödigt att upphörandet skall konstateras av myndighet. Att räntans upphörande kommer att ske omedelbart på grund av lagens stadgande torde icke innebära någon olägenhet av allvarligare innebörd. I allt fall lärer denna olägenhet icke vara avsevärt större beträffande räntor, för vilka lagfart sökts eller beviljats, än för dem beträffande vilka så icke är fallet; och de senare räntorna ha i nämnda yttranden ansetts kunna upphöra automatiskt på grund av lagens stadgande. Då genom 1935 års lagar samt den nu föreslagna lagstiftningen frälseräntorna i gemen inom en mycket nära framtid komma att försvinna ur rättslivet, torde de av nyssberörda länsstyrelse uttalade farhågorna för uppkomsten av förvecklingar såsom följd av förslagets genomförande vara överdrivna. För att emellertid räntor, som på grund av lagens stadgande upphört att finnas till, icke skola komma att kvarstå i fastighets-

böckerna utan anteckning om nämnda förhållande torde de uppgifter om med jorden förenade räntor, som nu genom finansdepartementet införskaffats, böra bringas till vederbörande inskrivningsdomares kännedom i och för anteckning i fastighetsböckerna om räntornas upphörande. Härför erforderliga bestämmelser lära kunna meddelas i administrativ ordning. På grund av vad sålunda anförts finner jag förslaget i denna del kunna godtagas.

Enligt förslaget skulle statsbidrag utgå till avlösning av ränta vilken varit med jordäganderätten förenad men blivit därifrån åter skild före den 1 oktober 1936. Anledningen till denna tidsbegränsning var, såsom förut nämnts, att vederbörande ränteägare icke skulle kunna genom räntans skiljande från jorden efter nämnda tid påkalla avlösning med rätt till bidrag av statsmedel. Emellertid torde, då ifrågavarande lagstiftning synes böra träda i kraft omedelbart efter lagens utfärdande, vid vilken tidpunkt de med jorden förenade räntorna komma att upphöra, tillräcklig anledning saknas att bibehålla den föreslagna tidsbegränsningen, vilken skulle kunna medföra att någon enstaka frälseränta allt framgent komme att bibehållas.

Beträffande slutligen frälseräntor, vilka enligt gällande bestämmelser uppkomma vid skatteförsäljning av vissa Danviks hospital tillhöriga fastigheter, synes det, därest förevarande förslag om räntors upphörande godkännes, vara nödvändigt att, på sätt i den inom finansdepartementet den 31 december 1936 upprättade promemorian föreslagits, bestämmelser meddelas i syfte att för framtiden förhindra uppkomsten av sådana räntor. Att vederlag för den bortfallande räntan bör beredas hospitalet synes vara uppenbart, och emot det sätt, på vilket detta enligt förslaget skall ske, torde icke något vara att erinra. Emellertid är att märka, att på sätt i promemorian framhållits ökad kostnad härigenom uppkommer för de fastighetsinnehavare, som enligt de föreslagna reglerna vilja skatteköpa sina hemman. Medan för närvarande en fastighetsinnehavare erhåller hjälp av staten för avlösning av den vid skatteköpet bildade frälseräntan dels genom statsbidrag med en fjärdedel av räntans kapitalvärde dels ock genom lån å återstoden av räntan, skulle han enligt de föreslagna reglerna vid skatteköpet hava att till hospitalet erlägga hela kapitalvärdet av räntan och måste själv sörja för anskaffandet av därför erforderliga medel. Den försämring i villkoren för skatteköp, som förslaget sålunda innebär för innehavarna av de återstående ifrågavarande, till ett 15-tal uppgående fastigheterna, skulle utan tvivel vara ägnad att motverka dessas benägenhet att skatteköpa fastigheterna och därigenom försvåra avskaffandet av de ålderdomliga besittningsförhållandena beträffande nämnda fastigheter. Med hänsyn i främsta rummet till önskvärdheten att befrämja upphörandet av denna besittningsform torde därför böra övervägas uppskov med de ifrågasatta bestämmelsernas tillämpning, så att under ännu någon tid skatteköp kan komma till stånd enligt nuvarande regler. Efter samråd med chefen för socialdepartementet förordar jag alltså, att någon definitiv ståndpunkt icke nu intages till förslaget om ändring i 1861 års skatteköpsförfattning. Då emellertid denna författning beslutats med rikets ständer, anser jag bemyndigande böra utverkas av riksdagen att utan hinder av nämnda

författning meddela bestämmelser, i huvudsaklig överensstämmelse med förslaget, i syfte att förekomma uppkomsten av frälseränta vid skatteköp av berörda fastigheter.

I anslutning till vad i det föregående anförts hava utarbetats förslag till:

1) lag angående ändring i vissa delar av lagen den 8 november 1912 (nr 277) om avlösning av vissa frälseräntor, samt

2) lag om upphörande av vissa frälseräntor.

I fråga om vissa bestämmelser i lagförslagen torde, utöver vad jag förut anfört, böra lämnas följande redogörelse:

Förslaget till lag angående ändring i vissa delar av lagen den 8 november 1912 (nr 277) om avlösning av vissa frälseräntor.

1 §.

Till avlösning av frälseräntor skall enligt vad förut anförts kronan genom kammaradvokatfiskalen taga initiativ. Enär avlösningsbara frälseräntor kunna finnas, om vilkas existens kammaradvokatfiskalen måhända ej kan vinna kännedom, torde den rätt att påkalla avlösning, som enligt nu gällande bestämmelser tillkommer ränte- och fastighetsägare, böra bibehållas.

2 §.

Såsom av den tidigare redogörelsen framgår skall statens bidragsskyldighet icke såsom nu begränsas till en fjärdedel av ersättningssumman. Med hänsyn därtill att vid avlösning av frälseräntor, i vilka ingå även andra än årliga förmåner, annuiteten å det av staten lämnade förskottet — därest nämnda begränsning av statsbidraget bibehölles — skulle kunna komma att överstiga vad fastighetsägaren är skyldig betala i frälseränta för varje år, skall statsbidraget enligt förslaget så bestämmas att annuiteten icke kommer att överstiga det årliga frälseräntebeloppet. Då den nu gällande bidragskvoten är så avpassad, att annuiteten, då i räntan ingå endast årliga förmåner, något understiger det årliga frälseräntebeloppet och någon minskning av det nuvarande statsbidraget givetvis icke bör ifrågakomma, torde emellertid nämnda kvot böra bibehållas såsom minimum.

3 och 4 §§.

3 § överensstämmer med paragrafens nuvarande innehåll med det tillägg, som betingas därav att kronan skall äga påkalla avlösning. Det skall åligga kammaradvokatfiskalsämbetet att påkalla avlösning av sådana räntor, om vilkas förekomst ämbetet kan förskaffa sig kännedom. Taxeringslängderna torde vara den mest fullständiga upplysningskällan härutinnan. Därvid torde de på nämnda längder grundade uppgifter, som genom finansdepartementet infordrats från länsstyrelserna, i första hand kunna komma till användning. Även där ämbetet på annat sätt erhåller kännedom om räntas förekomst, t. ex. genom anmälan av inteckningshavare, eller där inlösen begärts av ränta, som under ärendets gång visat sig rätteligen vara av beskaffenhet att böra avlö-

sas, skall avlösning påkallas. Härvid torde jämväl böra uppmärksammas de till Lunds domkyrka utgående räntorna, vilka torde vara av beskaffenhet att böra avlösas.

I sitt yttrande har *länsstyrelsen i Stockholms län* ifrågasatt, huruvida icke av omsorg om inteckningshavares rätt advokatfiskalsämbetet uttryckligen borde åläggas att påkalla avlösning av varje frälseränta, som vore lagfaren. Det kunde nämligen tänkas, att frälseräntor i några fall icke blivit medtagna i taxeringslängderna.

Då emellertid i taxeringslängderna praktiskt taget alla frälseräntor torde vara upptagna, synes det onödigt att ålägga kammaradvokatfiskalsämbetet att verkställa tidsödande efterforskningar i fastighetsböckerna. För övrigt är att märka att det står inteckningshavare öppet att hos advokatfiskalsämbetet göra anmälan om räntans förekomst, varefter det åligger ämbetet att påkalla avlösning.

Enligt 1935 års inlösningslag skall advokatfiskalsämbetet hos länsstyrelsen påkalla inlösen av frälseränta, varefter länsstyrelsen har att från kammarkollegiet inhämta de upplysningar, som äro för kollegiet tillgängliga och äga betydelse för prövning av ansökningen. Enligt det av den sakkunnige avgivna förslaget skulle enahanda bestämmelser gälla vid avlösning. Häremot har *länsstyrelsen i Älvsborgs län* anmärkt, att det ur skilda synpunkter vore lämpligare att för sådana fall, där kammaradvokatfiskalsämbetet hade att påkalla avlösning, ämbetet från kammarkollegiet införskaffade och vid sin framställning fogade de upplysningar, som vore av betydelse för avlösningsärendets prövning.

Den av länsstyrelsen föreslagna anordningen synes visserligen vara ägnad att i viss mån befordra avlösningsärendenas fortgång, men då med hänsyn till den föreslagna preklusionstiden det kan befaras att de utredningar, som erfordras för nödiga upplysningars meddelande från kammarkollegiet, icke kunna medhinnas före preklusionstidens utgång, torde den av den sakkunnige föreslagna anordningen, vilken såsom nämnts gäller vid inlösen, böra bibehållas. Då emellertid tidsutdräkten för de inom kammarkollegiet bedrivna utredningarna, såsom länsstyrelsen även framhållit, i åtskilliga fall nödvändiggör anskaffande av nya äganderättsbevis, torde för undvikande av denna olägenhet sådana bevis ävensom gravationsbevis angående räntan av länsstyrelsen böra anskaffas först sedan kammarkollegiets yttrande inkommit till länsstyrelsen. Härav påkallade ändringar hava vidtagits i 3 § ävensom i 4 §.

5 och 7 §§.

Då advokatfiskalsämbetet erhåller ställning av part i avlösningsärendet, synes ämbetet böra delgivas i 5 § omförmäld ansökning, som gjorts av enskild, ävensom deltaga i den i 7 § stadgade förhandling mellan parterna för åstadkommande av enighet rörande räntans innehåll. Det senare förhållandet, som synes vara motiverat jämväl med hänsyn till den nu ifrågasatta

utsträckningen av statens bidragsskyldighet, påkallar allenast några mindre jämkningar i 7 §. Sista punkten i nämnda paragraf har tillagts; motsvarande bestämmelse finnes i 1935 års inlösningslag.

10 och 11 §§.

Med hänsyn till den föreslagna ändringen av 2 § kommer annuiteten å det av statsmedel förskjutna beloppet icke i något fall att överstiga vad fastighetsägaren är skyldig att utgiva såsom frälseränta för varje år. Stadgandet i första stycket av 10 § lärer fördenskull icke vidare komma att äga tillämpning och har därför uteslutits. Detta har föranlett en mindre formell ändring av 10 § andra stycket samt av 11 §.

12 §.

Av advokatfiskalsämbetets ställning som part i avlösningsärendet följer att särskild föreskrift om delgivning med ämbetet av länsstyrelsens utslag och behörighet för ämbetet att överklaga utslaget icke erfordras. Andra stycket i förevarande paragraf kan därför utgå.

19 §.

Då enligt vad i det föregående anförts statsbidrag ansetts böra utgå till avlösning av frälseränta, som varit med fastigheten förenad men blivit därifrån skild, även om räntans skiljande ägt rum efter den 31 mars 1911, och nämnda slag av frälseräntor således skola i avlösningshänseende behandlas såsom övriga frälseräntor, bör stadgandet i andra stycket av 19 § upphävas.

Förslaget till lag om upphörande av vissa frälseräntor.

I lagförslaget har inarbetats 1935 års lag om upphörande av vissa frälseräntor, vilken lag fördenskull föreslås skola upphävas.

Beträffande bestämmelsen att frälseränta, som är förenad i samma ägares hand med den fastighet varav räntan utgår, omedelbart skall upphöra, där den ej besväras av sökt eller beviljad inteckning, har *länsstyrelsen i Stockholms län* ifrågasatt huruvida icke undantag borde göras jämväl för ränta, som häftade för ogulden köpeskilling jämlikt 11 kap. 2 § jordabalken. — Såsom tidigare är antytt infördes genom 1912 års lagstiftning förbud mot inteckning i frälseränta. Förbudet var dock ej ovillkorligt, ty i 10 § sammanläggningslagen medgavs att inteckning finge beviljas, om den vore utfäst då lagen trädde i kraft — den 1 januari 1913 — eller, i fråga om inteckning för fordran för vilken räntan vid nämnda tid häftade jämlikt 11 kap. 2 § jordabalken, om inteckningen söktes inom den i samma paragraf angivna tiden. Samtidigt genomfördes sådan ändring beträffande 11 kap. 2 § jordabalken, att förmånsrätt för ogulden köpeskilling ej längre skulle uppkomma vid försäljning av frälseränta. Då sålunda förmånsrätt i frälseränta för ogulden köpeskilling kan förekomma allenast i det fall att försälj-

ningen ägt rum före den 1 januari 1913 och lagfart antingen ännu icke beviljats eller ock beviljats å sådan tid att inteckning för den oguldna köpeskillingen fortfarande kan ske, torde den av länsstyrelsen gjorda anmärkningen sakna praktisk betydelse och förty icke påkalla ändring av förslaget.»

Föredraganden hemställer, att lagrådets utlåtande över ifrågavarande lagförslag, av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar, måtte för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamål inhämtas genom utdrag av protokollet.

Denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan bifaller Hans Maj:t Konungen.

Ur protokollet:

Sigrid Linders.

Förslag
till
Lag
angående ändring i vissa delar av lagen den 8 november 1912 (nr 277) om avlösning av vissa frälseräntor.

Härigenom förordnas, att *dels* 10 § första stycket, 12 § andra stycket och 19 § andra stycket lagen den 8 november 1912 om avlösning av vissa frälseräntor skola upphöra att gälla, *dels* i 10 § andra stycket samma lag[1] efter orden »Har ansökning» skola insättas orden »om avlösning», *dels ock* 1—5, 7 och 11 §§ samma lag[2] skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives:

1 §.

Frälseränta, som ej efter vad särskilt är stadgat må inlösas för statsverkets räkning, må i enlighet med vad nedan sägs avlösas mot ersättning i penningar, om sådant före den 1 januari 1942 påkallas av kronan, räntans ägare eller ägaren av den fastighet, av vilken räntan utgår.

2 §.

Av ersättningen skall viss del enligt vad i tredje stycket närmare angives gäldas av statsmedel och återstoden förskjutas av statsmedel.

Såsom avbetalning — — — till statsverket.

Den del av ersättningen som skall gäldas av statsmedel bestämmes så, att vad fastighetens ägare skall årligen erlägga såsom avbetalning och ränta å förskjutet belopp icke överstiger vad han är skyldig att för varje år utgiva såsom frälseränta, med beräkning efter vad i 9 § sägs av värdet å årlig förmån som utgår i annat än penningar; dock att av statsmedel skall gäldas minst en fjärdedel av ersättningen.

3 §.

Ärende angående avlösning av frälseränta upptages av Konungens befallningshavande i det län, där fastigheten är belägen.

I fråga om avlösning av frälseränta företrädes kronan av kammaradvokatfiskalsämbetet. Ämbetet åligger att påkalla avlösning av frälseränta, som finnes upptagen i taxeringslängd eller varom ämbetet eljest vinner kännedom och som kan antagas vara av beskaffenhet att böra avlösas enligt denna lag.

---

[1] Senaste lydelse av 10 §, se SFS 1929: 165.
[2] » » » 4 §, » » » »

Gör annan än kammaradvokatfiskalsämbetet ansökning om räntans avlösning, foge vid ansökningen:

1) bevis, att sökanden äger räntan eller fastigheten, samt uppgift å ägaren i förra fallet av fastigheten och i senare fallet av räntan,

2) för sökanden tillgängliga upplysningar om räntans tillkomst och de i räntan ingående förmåner, samt

3) gravationsbevis angående räntan.

4 §.

Då ansökning — — — och inteckningsprotokollen.

Konungens befallningshavande skall ock från kammarkollegiet inhämta de upplysningar, som må vara för kollegiet tillgängliga och äga betydelse för prövning av ansökningen, samt, där avlösningen påkallats av kammaradvokatfiskalsämbetet, införskaffa uppgift å räntans och fastighetens ägare ävensom gravationsbevis angående räntan.

5 §.

Finnes frälseräntan vara av beskaffenhet att kunna avlösas, give Konungens befallningshavande dem av kammaradvokatfiskalsämbetet samt ägarna av fastigheten och räntan, vilka ej äro sökande, tillfälle att yttra sig över ansökningen. Har sådan egendom blivit av en till annan överlåten, må ansökningen, innan nye ägaren sökt lagfart, med laga verkan delgivas förre ägaren.

Är ägare av fastigheten eller av räntan å okänd ort eller så fjärran, att han ej kan bevaka sin rätt, förordne, på anmälan av Konungens befallningshavande, rätten i den ort, där fastigheten är belägen, god man enligt vad om god man för bortovarande är i lag stadgat.

7 §.

Råder ej tvist huruvida skyldighet att utgiva frälseränta föreligger, och har mellan parterna träffats överenskommelse, vilka förmåner skola anses i räntan ingå, eller har eljest av part därom meddelad uppgift, som delgivits motpart, av denne lämnats obestridd, då varde, därest ej Konungens befallningshavande finner räntans innehåll vara oskäligt högt upptaget och ej heller fordringsägare, som i 6 § avses, bestritt överenskommelsen eller den meddelade uppgiften, räntan bestämd i enlighet därmed. Vinnes ej, enligt vad nu är sagt, enighet om räntans innehåll, skola, om icke någon av parterna det bestritt, de ränteförmåner, som utgå för år, beräknas efter medeltalet av de belopp i penningar eller persedlar, med vilka räntan utgått under de tio åren närmast före det denna lag trätt i kraft.

Har tvist yppats, huruvida skyldighet att utgiva frälseränta föreligger, eller kan eljest räntan ej bestämmas efter vad i första stycket sägs, hänvise Konungens befallningshavande sökanden att efter stämning å motparterna samt

kända fordringsägare, som i 6 § avses, vid domstol föra talan till styrkande av räntans tillvaro eller de i räntan ingående förmåner. Vill motpart själv stämma, stånde det honom fritt.

11 §.

Möter ej hinder mot bifall till ansökningen, skall Konungens befallningshavande genom utslag fastställa ersättningen och föreskriva från och med vilket kalenderår frälseräntan skall upphöra att utgå; skolande, där ej förhållandena till annat föranleda, tiden för räntans upphörande bestämmas till ingången av kalenderåret närmast efter det utslaget vunnit laga kraft. Konungens befallningshavande give ock i utslaget tillkänna vad fastighetsägaren har att iakttaga i fråga om erläggande av ränta och avbetalning å det belopp statsverket förskjuter.

Denna lag skall träda i kraft dagen efter den då lagen, enligt därå meddelad uppgift, utkommit från trycket i Svensk författningssamling.

Förslag
till
Lag
om upphörande av vissa frälseräntor.

Härigenom förordnas som följer:

Frälseränta, som är förenad i samma ägares hand med den fastighet varav räntan utgår och ej besväras av sökt eller beviljad inteckning, skall omedelbart upphöra.

Frälseränta, som enligt vad därom är särskilt stadgat kan inlösas för statsverkets räkning och vars inlösen icke påkallats före den 1 januari 1940, skall upphöra från och med nämnda dag.

Frälseränta, med avseende varå lagen den 8 november 1912 om avlösning av vissa frälseräntor är tillämplig och vars avlösning icke påkallats före den 1 januari 1942, skall upphöra från och med sistnämnda dag.

Denna lag skall träda i kraft dagen efter den då lagen, enligt därå meddelad uppgift, utkommit från trycket i Svensk författningssamling.

Genom lagen upphäves lagen den 12 april 1935 (nr 102) om upphörande av vissa frälseräntor.

Bil. A.

Förslag till lag angående ändring i vissa delar av lagen den 8 november 1912 (nr 277) om avlösning av vissa frälseräntor.

Härigenom förordnas, att lagen den 8 november 1912 om avlösning av vissa frälseräntor skall i nedan angivna delar erhålla följande ändrade lydelse:

1 §.

Frälseränta, som ej, efter vad särskilt är stadgat, må inlösas för statsverkets räkning, må, i enlighet med vad nedan sägs, avlösas mot ersättning i penningar, om sådant före den 1 januari 1942 påkallas av kronan, räntans ägare eller ägaren av den fastighet, av vilken räntan utgår.

2 §.

Av ersättningen varde en del av statsmedel gulden och återstoden av statsmedel förskjuten.

Såsom avbetalning — — — till statsverket.

Av statsmedel skall gäldas så stor del, dock minst en fjärdedel, av ersättningen att vad fastighetens ägare skulle bliva pliktig årligen erlägga såsom avbetalning och ränta å förskjutet belopp icke kommer att överstiga vad han är skyldig såsom frälseränta för varje år utgiva, med beräkning efter vad i 9 § sägs av värdet å årlig förmån, som utgår i annat än penningar.

3 §.

Ärende angående avlösning av frälseränta upptages av Konungens befallningshavande i det län, där fastigheten är belägen.

I fråga om avlösning av frälseränta företrädes kronan av kammaradvokatfiskalsämbetet. Ämbetet åligger påkalla avlösning av frälseränta, som finnes upptagen i taxeringslängd, eller varom ämbetet eljest vinner kännedom, och som kan antagas vara av beskaffenhet att böra avlösas enligt denna lag.

Har avlösning av frälseränta påkallats av kammaradvokatfiskalsämbetet, införskaffe Konungens befallningshavande uppgift å räntans och fastighetens ägare ävensom gravationsbevis angående räntan.

Gör annan ansökning om räntans avlösning foge vid ansökningen:

1) bevis att — — — av räntan
2) för sökanden — — — förmåner samt
3) gravationsbevis angående räntan.

5 §.

Finnes frälseräntan vara av beskaffenhet att kunna avlösas, give Konungens befallningshavande ägare av fastigheten eller av räntan eller ock kammaradvokatfiskalsämbetet, den där icke är sökande, tillfälle att yttra sig över ansökningen. Har sådan egendom blivit av en till annan överlåten,

må ansökningen ävensom uppgift angående räntans innehåll, innan nye ägaren sökt lagfart, med laga verkan delgivas förre ägaren.

Är ägare av fastigheten eller av räntan å okänd ort eller så fjärran, att han ej kan bevaka sin rätt, förordne, på anmälan av Konungens befallningshavande, rätten i den ort, där fastigheten är belägen, god man enligt vad om god man för bortovarande är i lag stadgat.

7 §.

Råder ej tvist — — — trätt i kraft.

Har tvist yppats huruvida skyldighet att utgiva frälseränta föreligger eller kan eljest räntan ej bestämmas efter vad i första stycket sägs, hänvise Konungens befallningshavande sökanden att efter stämning å motparterna samt kända fordringsägare, som i 6 § avses, vid domstol föra talan till styrkande av räntans tillvaro eller de i räntan ingående förmåner. Vill motpart själv stämma, stånde det honom fritt.

10 §.

Har ansökning om avlösning avslagits, skall — — — i 4 § sägs.

11 §.

Möter ej hinder mot bifall till ansökningen, skall — — — belopp statsverket förskjuter.

12 §.

Besvär över Konungens befallningshavandes — — — kollegiets beslut gavs.

Underrättelse om att — — — som i 6 § avses.

19 §.

Vad i denna lag — — — samme ägares hand.

Begäres avlösning av frälseränta, som varit med fastigheten förenad men blivit åter därifrån skild, och har föreningen inträtt eller fortfarit efter den 30 september 1936, skall ej någon del av ersättningen gäldas av statsmedel, men varde ersättningen i sin helhet förskjuten av dylika medel och äge i övrigt stadgandena i denna lag motsvarande tillämpning, dock att avlösningen i ty fall må äga rum allenast om fastighetens ägare, där han icke själv är sökande, det medgiver.

Denna lag skall träda i kraft den

Förslag till lag om upphörande av vissa frälseräntor.

Härigenom förordnas som följer:

1 §.

Är frälseränta förenad i samma ägares hand med den fastighet, varav räntan utgår, skall räntan, där den ej besväras av sökt eller beviljad inteckning, omedelbart upphöra.

2 §.

Frälseränta, som enligt vad därom är särskilt stadgat, kan inlösas för statsverkets räkning, skall, därest inlösen icke påkallats före den 1 januari 1940, upphöra från och med nämnda dag.

3 §.

Frälseränta, med avseende varå lagen den 8 november 1912 om avlösning av vissa frälseräntor är tillämplig, skall, därest avlösning icke påkallats före den 1 januari 1942, upphöra från och med nämnda dag.

Genom denna lag upphäves lagen den 12 april 1935 (nr 102) om upphörande av vissa frälseräntor.

Utdrag av protokollet, hållet i Kungl. Maj:ts lagråd den 18 februari 1937.

Närvarande:

justitierådet AFZELIUS,
regeringsrådet ASCHAN,
justitieråden FORSBERG,
LIND.

Enligt lagrådet tillhandakommet utdrag av protokoll över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet den 22 januari 1937, hade Kungl. Maj:t förordnat, att lagrådets utlåtande skulle för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas över upprättade förslag till

1) lag angående ändring i vissa delar av lagen den 8 november 1912 (nr 277) om avlösning av vissa frälseräntor; samt

2) lag om upphörande av vissa frälseräntor.

Förslagen, som finnas bilagda detta protokoll, hade inför lagrådet föredragits av kammarrådet Harald Skoglund.

Lagrådet fann förslagen icke föranleda erinran i vidare mån än som framgår av följande beträffande förslaget till lag angående ändring i vissa delar av lagen den 8 november 1912 om avlösning av vissa frälseräntor avgivna yttranden.

Den ändrade lydelse, som 10 § andra stycket avses skola erhålla, bör i stället för att blott omnämnas i förslagets ingress upptagas i dess text.

2 §.

Med stadgandet i förevarande paragrafs tredje stycke torde avses att av den för frälseräntans avlösning fastställda ersättningen skall av statsmedel gäldas en fjärdedel, oavsett huruvida därigenom det belopp fastighetens ägare årligen skall erlägga såsom avbetalning och ränta å förskjutet belopp kommer att understiga vad han haft att för varje år utgiva såsom frälseränta, men att högre statsbidrag än som nämnts skall utgå i den mån så erfordras för att annuiteten icke — såsom eljest under vissa förhållanden kunde bliva fallet — skall bliva högre än det årliga frälseräntebeloppet. Då emellertid stadgandet erhållit en lydelse som icke helt överensstämmer med dess sålunda åsyftade innebörd, torde ett förtydligande böra ske.

5 §.

Det synes kunna ifrågasättas, huruvida ej bestämmelsen i andra stycket bör, i anslutning till 11 kap. 4 § 1. lagen om förmynderskap i den lydelse detta lagrum erhållit genom lag den 25 april 1930, såsom förutsättning för förordnande av god man angiva, att ägare av fastigheten eller av räntan är å okänd ort eller fjärran och förty ej kan bevaka sin rätt. Anledning lärer vidare näppeligen förefinnas att frångå den nuvarande föreskriften att gode mannen skall i fråga om avlösningen företräda den bortovarande, dock torde böra uttryckligen utsägas att fråga är om god man som avses i lagen om förmynderskap. Att stadgandet med iakttagande av vad nu sagts ej kommer att överensstämma med motsvarande föreskrift i 1935 års lag om inlösen av vissa frälseräntor synes ej böra utesluta att åt det här föreslagna stadgandet gives den nu ifrågasatta lydelsen.

Ur protokollet:

Ragnar Kihlgren.

Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 26 februari 1937.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena SANDLER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WESTMAN, WIGFORSS, MÖLLER, LEVINSON, ENGBERG, SKÖLD, NILSSON, QUENSEL, FORSLUND.

Efter gemensam beredning med chefen för finansdepartementet anmäler chefen för justitiedepartementet, statsrådet Westman, lagrådets den 18 februari 1937 avgivna utlåtande över de till lagrådet den 22 januari 1937 remitterade förslagen till *lag angående ändring i vissa delar av lagen den 8 november 1912 (nr 277) om avlösning av vissa frälseräntor* och *lag om upphörande av vissa frälseräntor.*

Efter redogörelse för utlåtandet anför föredraganden:

»Lagrådet, som framställt erinringar allenast beträffande det förstnämnda lagförslaget, har däri påkallat ett förtydligande av 2 § tredje stycket. Denna lagrådets hemställan torde böra iakttagas. Vad angår 5 § andra stycket överensstämmer, på sätt lagrådet jämväl antytt, den i förslaget upptagna lydelsen, som i sak praktiskt taget icke torde skilja sig från den av lagrådet ifrågasatta, med motsvarande föreskrift i 1935 års lag om inlösen av vissa frälseräntor. Med hänsyn härtill och då mot varandra svarande stadganden i dessa två närstående lagar lämpligen torde böra hava enahanda lydelse, har jag funnit övervägande skäl tala för att härutinnan bibehålla förslagets formulering. Ej heller anser jag tillräckliga skäl föreligga att, på sätt lagrådet hemställt, vidtaga en omarbetning av 10 § andra stycket. Det må framhållas att en sådan omarbetning — vilken är av rent redaktionell natur — skulle medföra formella ändringar på andra ställen i lagen. I 4 § torde en formell jämkning böra vidtagas.

På sätt efter samråd med chefen för socialdepartementet framhölls då lagförslagen remitterades till lagrådet torde av riksdagen böra utverkas bemyndigande för Kungl. Maj:t att, utan hinder av 1861 års författning rörande skatteförsäljning av Danviks hospital tillhöriga fastigheter, meddela bestämmelser i syfte att förekomma uppkomsten av frälseränta vid skatteköp av berörda fastigheter.»

Föredraganden hemställer, att Kungl. Maj:t måtte genom proposition föreslå riksdagen att

dels antaga ifrågavarande lagförslag, efter ändring i ovannämnda avseenden,

dels ock bemyndiga Kungl. Maj:t att utan hinder av föreskrifterna i kungörelsen den 17 maj 1861 (nr 29 s. 1) angående försäljning till skatte av de Danviks hospital tillhöriga, med ständig städje- och besittningsrätt upplåtna hemman och lägenheter meddela bestämmelser, i huvudsaklig överensstämmelse med ett inom finansdepartementet den 31 december 1936 upprättat förslag, i syfte att förekomma uppkomsten av frälseränta vid skatteköp av Danviks hospital tillhöriga fastigheter.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan förordnar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten, att till riksdagen skall avlåtas proposition, av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Tage Evers.

Stockholm 1937. Kungl. Boktryckeriet, P. A. Norstedt & Söner.
370467